

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alice Wikström

Hur uppgifter om våld ska beaktas i mål om vårdnad

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marja-Liisa Öberg

Termin: HT 2021

Innehåll

<i>Summary</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	3
<i>Förkortningar</i>	5
1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställning	8
1.4 Metod och Material.....	8
1.5 Avgränsningar	10
2 Barnets bästa	13
2.1 Rättsutvecklingen av principen om barnets bästa	13
2.2 Barnets bästa i barnkonventionen	16
2.3 Barnets bästa i föräldrabalken	18
3 Barnets bästa i frågan om vårdnad	20
3.1 Rättsliga begreppet av vårdnad	20
3.2 Risken att barnet far illa	21
3.3 Förhållandet mellan risken att fara illa och risken att förlora kontakten	23
3.4 Högsta domstolens avgöranden	24
3.4.1 NJA 2000 s. 345	24
3.4.2 NJA 2006 s. 26	25
4 Analys	26
4.1 Hur uppgifter om våld ska beaktas.....	26
4.2 Aktuella rättsläget i förhållande till barnets bästa	27
4.3 Slutsats.....	31
<i>Käll- och litteraturförteckning</i>	32
<i>Rättsfallsförteckning</i>	35

Summary

The best interests of the child shall be a primary consideration in all matters concerning custody, place of residence and contact according to the 6th chapter, section 2 a in the Parental Code. Furthermore, court assessment of what is in the best interest of the child, must pay special consideration to the risk of the child being harmed, and the child's need for close and good contact with both parents.

The purpose of the thesis is to examine how information regarding violence committed by one parent against the other parent should be considered in matters of dispute regarding custody. Violence, in the present study, is defined both as physical as well as psychological violence. In order to be able to answer the question, the principle of the best interests of the child has been examined, which appears in chapter 6, section 2 a of the Parental Code and Article 3, paragraph 1 of the Convention on the Rights of the Child. Furthermore, the current study examined how the risk assessment is to be made, and how the two circumstances should be applied in relation to each other.

What is included in the concept of the child's best interests is not completely clear. It must be adjusted accordingly to each individual case; thus, the principle is open to a flexible interpretation. However, there are presumptions for what is to be considered in the assessment of the child's best interests. Consideration must be given to the child's physical and mental well-being and development. Furthermore, the fundamental rights in the 6th chapter, section 1 of the Parental Code provides guidance in circumstances that are relevant in the assessment.

If information about violence is presented in a custody case, a risk assessment must always be observed and determine if the child may be

harmful. If the court concludes that such a risk is likely to exist, this shall be given great importance in the court's assessment of the custody issue. There is no method for how the assessment is to be made, but there are several circumstances that are of importance in the assessment. For example, the child's experience and whether the parent has been systematically exposed to the abuse for a long time, in particular in the case that the other parent had done so due to a need to exercise power and control.

It is considered best for the child's well-being in most cases, to have close and good contact with both parents, but the child's right to both parents is never allowed to entail that the child risks being harmed. If it is made plausible that one parent has used violence against the other parent, the abusive parent shall in most cases, be considered inadequate to be entrusted the responsibility of custody.

Sammanfattning

Barnets bästa ska vara avgörande i alla mål om vårdnad, boende och umgänge enligt 6 kap. 2 a § föräldrabalken. Vidare ska vid bedömningen av barnets bästa särskilt avseende fästas vid risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Uppsatsens syfte är att utreda hur uppgifter om våld av den ena föräldern mot den andra föräldern ska beaktas i en tvist om vårdnadsansvar. Med våld avses, i förevarande studie, både fysiskt och psykiskt våld. För att kunna besvara frågan har principen om barnets bästa som förekommer i bland annat 6 kap. 2 a § föräldrabalken och artikel 3 punkt 1 i barnkonventionen, utretts. Vidare har det undersökts hur riskbedömningen ska göras samt hur de två omständigheterna som särskilt ska beaktas förhåller sig till varandra.

Vad som ingår i begreppet barnets bästa är inte helt klargjort. Det måste alltid anpassas till det enskilda fallet, således är principen öppen för en flexibel tolkning. Det finns dock presumtioner för vad som ska beaktas i bedömningen av barnets bästa. Hänsyn ska bland annat tas till barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling. Vidare ger de grundläggande rättigheterna i 6 kap. 1 § föräldrabalken en vägledning i omständigheter som är relevanta i bedömningen.

Om det framförs uppgifter om våld i ett vårdnadsfall, ska det alltid beaktas och uträttas en riskbedömning, av domstolen, i syfte att avgöra om barnet kan komma att fara illa. Kommer domstolen fram till att en sådan risk sannolikt finns, ska detta tillmätas stor betydelse i domstolens bedömning av vårdnadsfrågan. Det finns ingen metod för hur bedömningen ska göras men det finns ett antal omständigheter som är av betydelse i bedömningen. Till exempel barnets inställning och om föräldern systematiskt utsatts för övergreppet under en längre tid och den andra föräldern gjort detta på grund av ett behov att utöva makt och kontroll.

Det anses bäst för barnets välbefinnande, i de flesta fall, att ha en nära och god kontakt med båda föräldrarna men rätten till båda föräldrarna får aldrig innebära att barnet riskerar fara illa. Om det görs sannolikt att en förälder utövat våld mot den andra föräldern ska den våldsutövande föräldern i princip alltid anses vara en olämplig vårdnadshavare.

Förkortningar

Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
FB	Föräldrabalken
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
Red.	Redaktör
SOU	Statens offentliga utredningar
WHO	World Health Organization (Världshälsoorganisationen)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det uppskattas leva mer än 200 000 barn i hem där det förekommer våld.¹ I en nationell studie uppgav 14 procent av eleverna att ha upplevt våld i form av att den ena föräldern utövat våld mot den andra föräldern.² Våld mot en förälder är en form av psykisk misshandel mot barnet som upplever våldet, vilket kan medföra negativ inverkan på den psykiska hälsan såväl kortsiktigt som långsiktigt. Vidare är det en risk på 30 till 60 procent att barnet själv blir utsatt för våld av en våldsutövande förälder.³ I flera studier har det visats att även om föräldrarna separerar innebär det inte att våldet upphör utan det tidigare våldet riskerar till och med att bli mer och allvarigare.⁴ Att föräldrarna har separerat innebär i flera fall således inte att våldet upphör och att barnet slutar uppleva våld i sin närmiljö.

Barnets rättigheter är en pågående utveckling och är något som stärkts sedan flera decennier tillbaka. Vidare är principen om barnets bästa något som genomsyrar den utvecklingen och fastställs i flera bestämmelser som berör barn.⁵ Likväl ska barnets bästa vara grunden i alla beslut om vårdnad enligt både lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och föräldrabalken (FB). I avgörande om vilken förälder som ska ha vårdnadsansvaret är bedömningen av barnets bästa av stor betydelse. Vad principen innebär måste avgöras i varje enskilt fall, där en bedömning görs utifrån de individuella omständigheterna.⁶

---

¹ Prop. 2020/21:170 s. 1.

² Ibid. s. 9.

³ Holt, Buckley & Whelan s. 797–810; Eriksson s.159; Socialstyrelsen, Våld – Handbok om Socialstyrelsens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, s. 20.

⁴ Prop. 2006/07:38 s. 9; Holt, Buckley & Whelan s. 797–810.

⁵ Prop. 2020/21:150 s. 32.

⁶ Ibid. s. 37.

Det finns dock vissa riktlinjer för vad domstolen ska beakta när bedömningen görs, bland annat ska risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt till båda föräldrarna särskilt beaktas.⁷ Det är viktigt att frågan om vårdnad blir tillbörligt utrett av domstolen. Eftersom konsekvenserna av utfallet i bedömningen är av omfattande betydelse för barnets tillvaro och framtid. Ett avgörande kan leda till att barnet riskerar att förlora kontakten till en förälder eller riskerar att leva med en förälder som utsätter barnet för skada.

Varje år är det många barn som berörs av en vårdnadstvist, år 2020 avgjordes 5988 vårdnadsmål i tingsrätten.⁸ En utredning år 2014, tillsatt av regeringen kom fram till att i ungefär en tredjedel av alla domar om vårdnad av barn förekom uppgifter om våld eller hot mot den andra föräldern.⁹ Det förefaller oklart på vilket sätt och till vilken utsträckning uppgifter om våld av ena föräldern mot den andra föräldern beaktas i mål om vårdnad.¹⁰ Möjligen kan dock rättsläget ge klarhet i hur det *bör* beaktas; något som denna uppsats har i syfte att undersöka.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att utreda hur uppgifter om våld av den ena föräldern mot den andra föräldern ska beaktas i vårdnadstvister. Detta ska utredas utifrån bestämmelsen om barnets bästa enligt 6 kap. 2 a § föräldrabalken och artikel 3.1 i barnkonventionen. Undersökningen fokuserar på bestämmelsen om barnets bästa i förhållande till risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Mer specifikt ämnar uppsatsen att undersöka på vilket sätt och i vilken utsträckning dessa omständigheter ska beaktas i domstolens bedömning, när

---

⁷ 6 kap. 2 a § föräldrabalken (1949:381).

⁸ Domstolsverket, Domstolsstatistik 2020, Tabell 1.4.

⁹ SOU 2017:6 s. 153; Prop. 2020/21:150 s. 37.

¹⁰ Prop. 2020/21:150 s. 38.

det förekommit uppgifter om våld av den ena föräldern mot den andra, i mål om vårdnad.

1.3 Frågeställning

Uppsatsen frågeställning är: Hur ska uppgifter om våld av den ena föräldern mot den andra föräldern beaktas i beslut om vårdnad med hänsyn till barnets bästa i 6 kap. 2 a § föräldrabalken? För att kunna besvara och bättre förstå svaret på frågeställningen, ska dessa delfrågeställningar besvaras först:

- Hur ser den rättshistoriska utvecklingen av principen om barnets bästa i föräldrabalken ut?
- Vad är barnets bästa enligt art. 3.1 i barnkonventionen och 6 kap. 2 a § föräldrabalken?
- Hur ska omständigheten i 6 kap. 2 a § FB angående risken för att barnet far illa av övergrepp mot någon annan i familjen, bedömas?
- Hur förhåller sig de två stadgade omständigheterna i 6 kap. 2 a § föräldrabalken, som bedömningen av barnets bästa särskilt ska fästa avseende vid, till varandra?
- Vilka uttalade resonemang har lyfts fram i HD:s avgöranden i förhållande till barnets bästa i vårdnadsmål där uppgifter om våld förekommit?

1.4 Metod och Material

För att ta reda på rättsläget används rättsdogmatisk metod i denna uppsats. Även kritisk rättsdogmatisk metod används där tolkning och systematisering av gällande rätt tillämpas med ett kritiskt och självständigt förhållningssätt. Rättsdogmatisk metod innebär att svaren söks i lagstiftning, förarbete till lagen, rättspraxis och doktrin.

Kritisk rättsdogmatisk metod möjliggör att använda rättsdogmatisk metod för att kritisera vad som framkommit av rättskällorna.¹¹

Lagstiftningen som förekommer i undersökningen används för att ta reda på vad lagen säger, vidare används förarbeten för att tolka lagen genom att ta reda på lagens syfte. Förarbeten som används är regeringens proposition om nya lagar och lagändringar samt statens offentliga utredningar (SOU), vilket är betänkanden som kan leda till proposition och efterföljande lag.

Betänkanden kompletterar propositionerna i vissa delar, på sådant sätt att det ger en ökad förståelse för lagens framväxt. Rättspraxis är till hjälp för att se hur domstolen tolkar lagarna. Doktrinen, som används i denna undersökning, har juridisk anknytning och är i form av litteratur, dessa bidrar med olika författares perspektiv på gällande rätt samt vilka slutsatser som kan dras av förarbeten och rättspraxis till bestämmelserna. Vidare används även material som inte är rättskällor; en artikel som ger kunskap om barns behov och utveckling, domstolsverkets hemsida för statistik, samt en handbok av Socialstyrelsen, detta för att få en ökad allmän förståelse för området. Rättsregler som grundar sig på principen om barnets bästa är öppet och vagt formulerade, således lämnas det ett stort tolkningsutrymme till rättstillämparen. Detta ställer därför krav på att vederbörande vid tolkning av området tillämpar kunskap om barns behov, utveckling och vilka följer olika beslutsalternativ kan få för det enskilda barnet.¹²

Med hänsyn till att frågeställningen delvis har att utreda barnets bästa, tillämpas ett barnperspektiv och barnrättsperspektiv i uppsatsen. Utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Det innebär att i beslutsfattandet tillämpas perspektivet genom försök att förstå barnet och ta reda på hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar, med andra ord att se på saken på samma sätt som barnet gör.¹³

---

¹¹ Kleineman s. 21, 36.

¹² Prop. 2005/06:99 s. 68 f.

¹³ Ibid. s. 39.

Eftersom principen är till för barnet förefaller det naturligt att inneha ett perspektiv som möjliggör att välja åtgärder med hänsyn till vilka följder det kan få för barnet och inte till exempel föräldern till barnet. Ett barnrättsperspektiv beaktas också, med det innebär att inneha ett perspektiv som motsvarar barnkonventionens barnsyn där syftet är att barnets rättigheter enligt konventionen ska beaktas i alla beslut.¹⁴ Båda perspektiven ska tillämpas av domare vid handläggning av familjemål.¹⁵ I diskussionen i analysen anläggs både ett kritiskt perspektiv och ett barn- och barnrättsperspektiv.

1.5 Forskningsläge

Det finns mycket material att tillgå om barnets bästa och barnets bästa i frågan om vårdnad. För denna uppsats har valet av litteratur gjorts utifrån vilka som berör den problematik som utreds i uppsatsen samt när de är publicerade. Eftersom en vårdnadsreform trädde i kraft år 2021 och barnkonventionen blev till svensk lag år 2020 finns det ännu begränsat med forskning som skrivits med detta i åtanke. Det senaste i området som varit till hjälp för undersökningen är *barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, Anna Singer (2019) och *Vårdnad, boende och umgänge: samt verkställighet av sådana avgöranden och överenskommelser* Mats Sjösten (2020).

1.6 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar begreppet barnets bästa utifrån 6 kap. 2 a § FB och artikel 3.1 i barnkonventionen, således berörs inte andra bestämmelser och författningar där begreppet om barnets bästa förekommer, exempelvis barnets bästa i socialtjänstlagen.

---

¹⁴ Prop. 2020/21:150 s. 40, 168; Prop. 2012/13:10 s. 35.

¹⁵ Prop. 2005/06:99 s. 69; Prop. 2020/21:150 s. 116.

Andra omständigheter än de som undersöks kan bli aktuella att beakta i vårdnadsfrågan, exempelvis föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet. Uppsatsen har dock enbart syftet att utreda hur omständigheterna i 6 kap. 2 a § FB och dess motsvarighet i barnkonventionen, art 3.1, ska beaktas. Barnkonventionen är relevant att undersöka för uppsatsens frågeställning eftersom barnkonventionens rättigheter är knutna till principen om barnets bästa.¹⁶

Uppsatsen har till syfte att endast undersöka hur uppgiften om våld ska beaktas i beslut av det rättsliga vårdnadsansvaret och bortser därmed från boende och umgänge. Skälet till denna begränsning är platsbrist. Att av den anledningen undersöka bestämmelsen endast i förhållande till vårdnad motiveras av att gemensamt vårdnadsansvar för barnet har visats vara av stor betydelse för barns kontakt till båda sina föräldrar.¹⁷ Huruvida föräldern har gemensam eller ensam vårdnad kan inverka på förutsättningarna för en nära och god kontakt med båda föräldrarna.¹⁸ Följaktligen påverkas rimligen barnets umgänge och boende av vårdnaden.

Det är av betydelse att känna till den rättshistoriska utvecklingen eftersom det ger svar på varför bestämmelserna är utformade på det sätt de är idag, vilket i sin tur ger förståelse för vad som fungerar och inte, samtidigt som det inger perspektiv på ämnet. Den kunskapen är till hjälp när det senare i uppsatsen ska analyseras hur bestämmelserna förslagsvis bör vara utformade. Utvecklingen innan 1990-talet tas dock inte upp, eftersom barnkonventionen ratificerades först år 1990.¹⁹

---

¹⁶ Sjösten s. 49.

¹⁷ Prop. 2005/06:99 s. 50.

¹⁸ Prop. 1992/93:139 s. 26.

¹⁹ Singer s. 43 f.

I flertalet källor definieras inte begreppet våld och bör därmed antas ha en flexibel tolkning. WHO har i sin definition fastställt att våld innefattar fysiskt, sexuellt och psykiskt våld samt försummelse.²⁰ Denna uppsats utgår främst från fysiskt och psykiskt våld. Begreppet ”övergrepp” i denna uppsats avser både misshandel, sexuella förgripelser och övergrepp i psykisk form. Denna avgränsning är vald med hänsyn till den definition av övergrepp som fastställdes i det förarbete till markeringen av övergrepp i 6 kap. 2 a § FB.²¹ Med uttrycket bevittnat eller upplevt våld avses att barnet hört eller sett den brottsliga gärningen.²²

---

²⁰ Socialstyrelsen, Våld – Handbok om Socialstyrelsens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer s. 16.

²¹ Prop. 1992/93:139 s. 37.

²² Prop. 2020/21:170 s. 24, 45.

2 Barnets bästa

2.1 Rättsutvecklingen av principen om barnets bästa

Vad som anses vara barnets bästa ändras med tiden och har varierat genom åren, i takt med att samhällets ideal och moral förändras. Det är dessutom socialt och kulturellt bundet och varier beroende på vilket samhälle den rättsliga målsättningen av barnets bästa tillämpas i. Förståelse om hur barnets bästa utvecklats bidrar till mer individ- och tidsanpassade bestämmelser om barnets bästa i bearbetandet av dagens lagar.²³ En tillbakablick visar hur målsättningen kring barnets bästa utvecklats i Sverige genom åren.

I alla beslut som fattas på alla nivåer ska barnets bästa beaktas i första hand, detta är en grundprincip i barnkonventionen som är bärande i alla bestämmelser i konventionen.²⁴ Barnkonventionen antogs år 1989 och ratificerades år 1990, detta medförde en skyldighet för den inhemska rätten att nå upp till barnets rättigheter enligt konventionen.²⁵ Således även konventionens definition av barnets bästa.

År 1991 ändrades reglerna om vårdnad och umgänge i föräldrabalken främst i syfte att föräldrarna skulle komma överens om dessa frågor. En ny bestämmelse infördes där det uttrycktes att vid bedömningen av barnets bästa skulle barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna särskilt beaktas.²⁶

---

²³ Singer s. 22.

²⁴ SOU 2020:63 s. 178.

²⁵ Singer s. 43 f.

²⁶ Prop. 1990/91:8 s. 1 f; Sjösten s. 35.

Detta gav upphov till att domstolarna i enlighet med dess uppfattning av bestämmelsen avgjorde vårdnads- och umgängesfrågor på ett sätt som medförde att vårdnadshavaren blev skyldig att samverka till umgänge trots att det förelåg en risk för att barnet skulle fara illa av umgänget.²⁷ Som följd av missförståndet om hur lagen skulle tillämpas stiftades år 1993 en regel om att domstolen skulle pröva risken för att barnet skulle fara illa i avgörandet av umgängesfrågor.²⁸ År 1998 gjordes bestämmelsen tillämplig även i avgörandet av vårdnadsfrågor.²⁹

Principen om barnets bästa blev år 1998 särskilt belyst i och med införandet i FB om att principen skulle vara övergripande och grundläggande för alla frågor som rör vårdnad.³⁰ Detta kom till ännu klarare uttryck genom regeringens proposition ”Nya vårdnadsregler” som trädde i kraft den 1 juli år 2006 och införde ett antal förändringar kring bestämmelsen om barnets bästa i föräldrabalken. En ändring som infördes, i syfte att förtydliga barnperspektivet, var den tidigare formuleringen som uttryckte att barnets bästa skulle ”komma i främsta rummet” vid alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Formuleringen ändrades till att i stället ange att ”barnets bästa ska vara *avgörande*”. Inga andra intressen får gå före barnets bästa, till exempel rättvisa mellan föräldrarna, deras behov av kontakt med barnet eller vad som är bekvämast för dem.³¹

En vårdnadskommitté tillsattes av regeringen år 2002 och fick i uppdrag att utvärdera 1998 års reform av föräldrabalken. Undersökningen visade på att domstolen tenderade försvaga betydelsen av att en förälder gjort sig skyldig till övergrepp i familjen samt att barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna ofta vägde tyngre än eventuella risker. Domstolarna dömde ofta ut gemensam vårdnad, även när det förekom uppgifter om övergrepp, mot en förälders vilja.

---

²⁷ Prop. 1992/93:139 s. 27 ff.

²⁸ SFS 1993:213.

²⁹ Prop. 1997/98:7 s. 46 ff.

³⁰ Prop. 1997/98:7 s. 1, 47.

³¹ Prop. 2005/06:99 s. 39 f; SFS 2006:458.

Till följd av detta ändrades 1998 års formulering i samband med reformen år 2006 till att *särskilt avseende* även skulle fästas vid risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa och inte endast *beaktas* som det uttrycktes i den tidigare formuleringen. Tidigare skulle särskilt avseende endast fästas vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna och det andra beaktas, genom den nya formuleringen skulle det betonas att risken för att fara illa ska väga tungt vid avgörandet. Samma paragraf utvidgades till att inkludera även risken för övergrepp mot andra i familjen, till exempel den andra föräldern.³² Syftet var att markera att även övergrepp som inte är direkt riktade mot barnet, utan någon annan inom familjen, kan utgöra en risk för barnet att fara illa.³³

Sedan 1 januari 2020, gäller barnkonventionen som svensk lag, vilket för med sig att barnets rättigheter lyfts fram ytterligare i syfte att på sikt få större genomslag i rättstillämpningen.³⁴ Genom att konventionen blir till svensk lag läggs ett större tolkningsansvar på lagstiftaren eftersom förarbeten måste kopplas till konventionen, vilket är till hjälp att tolka rättigheterna och därmed ökar förutsebarheten.³⁵ Konventionens bestämmelser blir dessutom direkt tillämpliga och kan åberopas i domstol. Huvudsakligen blir det främst ett förtydligande av att barnets rättigheter ska beaktas. Lagstiftningen har redan, sedan ratificeringen, tolkats i enlighet med barnkonventionen genom att fördragskonform tolkning tillämpats.³⁶

I regeringens senaste proposition som överlämnades år 2021 gavs förslag på ändringar som bland annat skulle stärka barnrättsperspektivet samt skyddet för barn som riskerar att fara illa.³⁷ Relevant för frågeställningen är att regeringen markerade i propositionen att det i princip alltid är till barnets bästa att den föräldern som gjort sig skyldig till våld inte får del i vårdnaden.

---

³² Ibid. s. 40 ff.

³³ Prop. 2005/06:99 s. 86.

³⁴ Prop. 2020/21:150 s. 32.

³⁵ Prop. 2017/18:186 s. 93.

³⁶ Ibid. s. 86 ff.

³⁷ Prop. 2020/21:150 s. 1.

Motiveringen var att det svårligen går att tillgodose barnets behov av trygghet och omsorg inom ramen för gemensam vårdnad om det förekommit våld mot den andra föräldern.³⁸ Vidare konstaterades att ökad kunskap behövs om hur uppgifter om bland annat våld av en förälder mot den andra föräldern framförs och beaktas i mål om vårdnad.³⁹

2.2 Barnets bästa i barnkonventionen

Artikel 3 punkt 1 är en av barnkonventionens grundprinciper. Enligt artikel 3.1 ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Barnets bästa är inte alltid utslagsgivande men är av särskild stor betydelse även om andra intressen kan ha likvärdig eller större betydelse. Detta åsyftar framför allt bredare legitima intressen, exempelvis en skolelevs intressen i förhållande till en skolklass. Principen i artikeln ska vara ett centralt och tungt vägande intresse samt vägledande för tolkningen av alla bestämmelser i konventionen. Samtidigt återfinns begreppet i flera av bestämmelserna, bland annat artikel 9.3, som också är relevant för frågeställningen. Enligt artikeln ska ett barn som är skilt från sina föräldrar få sin rätt till att regelbundet upprätthålla förhållandet till och kontakten med båda föräldrarna respekterad, utom då det strider mot barnets bästa.⁴⁰

Vad som ingår i begreppet barnets bästa är inte helt klart. Den närmare innebörden är något som fastställs mot bakgrund av det specifika fallet och barnets enskilda situation.⁴¹ Vid bedömningen av barnets bästa, måste staten säkerställa full respekt för barnets inneboende rätt till liv, överlevnad och utveckling.⁴² Med utveckling åsyftas den holistiska utvecklingen vilket innebär att barnets fysiska, mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling förväntas ingå i begreppet.

---

³⁸ Ibid. s. 75.

³⁹ Prop. 2020/21:150 s. 38 f.

⁴⁰ SOU 2020:63 s. 177–191.

⁴¹ Prop. 2020/21:150 s. 40 f; SOU 2020:63 s. 193.

⁴² Artikel 6 i lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter; CRC/C/GC/14 p. 42; SOU 2020:63 s. 190 f.

I avgörandet av barnets bästa ska det tas hänsyn till vad som är bäst för barnet både på kort och lång sikt. Dessutom bör samtliga bestämmelser i konventionen tolkas och tillämpas i relation till varandra för att säkerställa att barnets bästa uppfyller sin verkliga innebörd. Vidare ska ingen av rättigheterna i konventionen kunna inskränkas av en godtycklig bedömning, därför ska bedömningen av ett barns bästa vara förenlig med de övriga bestämmelserna.⁴³ Artikel 3 ger som sagt inte någon närmare beskrivning av vad som menas med barnets bästa. Följaktligen är principen oprecis och öppen, vilket å ena sidan öppnar upp för en flexibel tolkning anpassad efter det berörda barnets situation, å andra sidan för manipulation av lagen.⁴⁴ Vidare riskerar rättssäkerheten i form av likhet inför lagen och förutsägbarheten i lagen, att inte uppfyllas på grund av att principen har en sådan vag innebörd.⁴⁵ Det finns dock, som tidigare nämnt, presumtioner för vad som är barnets bästa, vilket möjligen kan anses förhindra en skönsmässig tolkning och därmed upprätthålla rättssäkerheten.

Viktigt att notera är att bestämmelserna i barnkonventionen sätter en miniminivå, eventuella mer långtgående bestämmelser i syfte att uppfylla barnets rättigheter, som finns i konventionsstatens lagstiftning har företräde.⁴⁶ Den svenska översättningen av artikel 3 i barnkonvention anger att barnets bästa *ska i första hand beaktas* medan bestämmelsen om barnets bästa i 6 kap. 2 a § FB anger att barnets bästa *ska vara avgörande*. Formuleringen är därmed starkare i föräldrabalken och bör således inneha företräde.

---

⁴³ SOU 2020:63 s. 182–195.

⁴⁴ CRC/C/GC/14 p. 34.

⁴⁵ Schiratzki s. 52 f.

⁴⁶ Artikel 41 i barnkonventionen.

2.3 Barnets bästa i föräldrabalken

Principen om barnets bästa i domstolens beslutstagande i vårdnadstvister, återfinns i flera bestämmelser i 6 kap. FB.⁴⁷ Enligt 6 kap. 2 a § FB ska i frågor om vårdnad, boende och umgänge vid bedömningen av barnets bästa fästas *särskilt* avseende vid två omständigheter. Dessa omständigheter är dels risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, dels barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Formuleringen i bestämmelsen markerar att omständigheterna inte är uttömmande utan endast särskilt viktiga att beakta. Enligt samma paragraf ska barnets bästa vara avgörande i alla frågor som berör vårdnad, boende och umgänge.⁴⁸ Bestämmelsen fastställer således att det eftersträvas att finna den lösning som bäst tillgodoser barnets intressen. Att inte ange närmare förklaring i lagtexten bidrar till en nödvändig flexibilitet som behövs för att avgöranden ska kunna anpassas till enskilda fall.⁴⁹

Andra faktorer än ovannämnda kan beaktas men den avgörande faktorn är barnets bästa. Bedömningen av vad som är barnets bästa beror på de individuella förhållandena i fallet och ska stödjas på kunskap, beprövad erfarenhet och att barnet själv får komma till tals, samtidigt som hänsyn ska tas till allt som beträffar den fysiska och psykiska omsorgen av barnet. Därvid bör det även tas hänsyn till såväl kortsiktiga som långsiktiga konsekvenser.⁵⁰

Till ytterligare hjälp för bedömningen finns även de grundläggande rättigheterna i 6 kap. 1 § FB som fastställer barnets rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran samt rätten till att behandlas med aktning för sin person och egenart.⁵¹

---

⁴⁷ Se bl.a. 6:2 a, 6:4, 6:5 §§ föräldrabalken.

⁴⁸ 6 kap. 2 a § föräldrabalken.

⁴⁹ Sjösten s. 50 f.

⁵⁰ Sjösten s. 51.

⁵¹ Prop. 2020/21:150 s. 41, 129.

Förutom materiella behov ska även barnets psykiska behov tillgodoses, bland annat genom att barnet får omtanke, trygghet och förståelse för sina känslor av föräldern.⁵² Trygghet inkluderar bland annat barnets rätt att få leva i ett stabilt förhållande.⁵³ Att uppleva våld i hemmet är något som medför en risk för barnet att fara illa genom påverkan på den psykiska hälsan.⁵⁴ Det är, enligt Singer, inte lämpligt att vårdnadsansvar anförtros en förälder som inte kan tillvarata barnets grundläggande behov.⁵⁵ En förälder som utövat våld kan anses ha svårt för att tillgodose barnets behov av en holistisk utveckling som är en rättighet i förhållande till barnets bästa enligt barnkonventionen, i linje med Singers forskning bör detta innebära att den föräldern på den grunden kan anses olämplig att inneha vårdnadsansvar.

---

⁵² SOU 2020:63 s. 214, 345.

⁵³ Sjösten s. 41.

⁵⁴ Prop. 2005/06:99 s. 42.

⁵⁵ Singer s. 149.

3 Barnets bästa i frågan om vårdnad

3.1 Rättsliga begreppet av vårdnad

Föräldrarna kan ha gemensam vårdnad om barnet men kan också anförtros ensam vårdnad. Att ha vårdnaden om ett barn innebär en skyldighet att tillgodose barnets behov av trygghet, omvårdnad och god fostran. Det är dessutom den förälder som har vårdnadsansvaret som har ansvaret för barnets personliga förhållanden och som ska ta beslut i frågor som rör barnet.⁵⁶

Den legala vårdnaden behöver inte ha något med kontakten mellan barnet och föräldern att göra. Eftersom det endast handlar om en juridisk bestämmanderätt över barnet och inte förhindrar barnets rätt till umgänge med den andra föräldern.⁵⁷ Gemensamt vårdnadsansvar för barnet har dock varit av stor betydelse för barns kontakt till båda sina föräldrar, eftersom ett gemensamt rättsligt ansvar utökar möjligheterna för barnet att få goda förhållanden till båda föräldrarna.⁵⁸

Vårdnadstvister handläggs av allmän domstol och ska grunda sig på de omständigheter som påverkar barnets bästa. Domstolen har även skyldighet att göra en noggrann utredning av frågan om vårdnad. Socialnämnden ska innan avgörandet ges tillfälle att lämna upplysningar om det berörda fallet. Till hjälp för bedömningen kan rätten, om nödvändigt, uppdra åt socialnämnden att göra en utredning vilket bidrar med ytterligare underlag.

---

⁵⁶ 6 kap. 2 § första och andra stycket föräldrabalken.

⁵⁷ Ryrstedt s. 1013 f.

⁵⁸ Prop. 2005/06:99 s. 50.

En utgångspunkt i utredningen är att barnet ska ges möjlighet att uttrycka sin egen uppfattning och eventuella önskemål i frågan.⁵⁹

Om någon av föräldrarna vill få ändring i vårdnaden är det upp till rätten att besluta om antingen gemensam eller ensam vårdnad. Vid bedömningen av detta ska domstolen särskilt beakta föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet. Rätten har även möjlighet att besluta i frågan utan ett yrkande, med hänsyn till barnets bästa.⁶⁰ Det finns även möjlighet för föräldrarna att själva avtala om saken.⁶¹ Värt att notera är att barnets bästa och omständigheterna som ska vägas in i principen är enligt vad som tidigare betonats den avgörande faktorn i frågan om vem som ska ha vårdnadsansvaret.

3.2 Risken att barnet far illa

Domstolen ska vid bedömningen av vad som är bäst för barnet fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.⁶² Förekommer det uppgifter om våld i ett vårdnadsrelaterat mål måste uppgifterna alltid prövas och en riskbedömning i frågan om barnet kan komma att fara illa utföras.⁶³

Vid riskbedömningen i frågan om barnet kan komma att fara illa av övergrepp som skett mot den ena föräldern ska vad som är utrett om tidigare inträffade händelser och andra omständigheter av betydelse läggas till grund. Omständigheter av betydelse är exempelvis tidigare övergrepp, hot om övergrepp och allmän attityd till våld. Tiden för när övergrepp skett ska också vägas in i bedömningen.

---

⁵⁹ 6 kap. 19 § stycke 1–4 föräldrabalken.

⁶⁰ 6 kap. 5 § första och andra stycket föräldrabalken.

⁶¹ 6 kap. 6 § föräldrabalken.

⁶² 6 kap. 2 a § andra stycket 1 föräldrabalken.

⁶³ Sjösten s. 57.

Om övergreppen mot den ena föräldern inträffade för länge sedan, var en enstaka överilad handling och förhållandet mellan barnet och föräldern därefter fungerat väl, föreligger det inte nödvändigtvis en risk för att barnet far illa. Är situationen däremot att övergreppen har skett nyligen och ett osäkert förhållande råder mellan barnet och föräldern, kan det föreligga en större risk. Hänsyn ska även tas till om föräldern tagit hjälp av behandling för att hantera sitt beteende samt barnets egen inställning. En annorlunda riskbedömning lämpar sig dock om det är utrett att en förälder som tidigare gjort sig skyldig till övergrepp gjort det systematiskt under en längre tid och på grund av ett behov av att utöva makt och kontroll över en individ. Föreligger en sådan situation finns det grund till att utgå från att barnet kommer att fara illa med den föräldern som vårdnadshavare. Detta eftersom ett sådant beteende kan vara svår att förändra.⁶⁴ Övergrepp som är av ren psykisk natur ska också beaktas.⁶⁵

Ett påstående om övergrepp ska beaktas även om ett åtal inte väcks. Dessutom är beviskraven inte lika högt ställda som i brottmål, där det ska vara ställt utom rimligt tvivel.⁶⁶ Om det efter en sannolikhetsbedömning anses föreligga konkreta omständigheter som indikerar på en risk att barnet kan komma att fara illa framöver, är det tillräckligt för att inverka på avgörandet.⁶⁷ Således är det tillräckligt att påståendet görs sannolikt. Ändock måste det vara mer sannolikt att ett övergrepp skett än att det inte har det.⁶⁸

---

⁶⁴ Prop. 2005/06:99 s. 42 f; SOU 2017:6 s. 329.

⁶⁵ Sjösten s. 54.

⁶⁶ Prop. 2005/06:99 s. 42 f.

⁶⁷ Sjösten s. 54; SOU 2005:43 s. 201.

⁶⁸ SOU 2005:43 s. 201.

3.3 Förhållandet mellan risken att fara illa och risken att förlora kontakten

Domstolen ska vid bedömningen av vad som är bäst för barnet fästa avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.⁶⁹ Bestämmelsen grundar sig i övertygelsen om att barn har för sitt välmående behov av nära och goda relationer till båda föräldrarna.⁷⁰ Det är ett barns grundläggande rättighet att få tillgång till båda sina föräldrar enligt såväl 6 kap. 2 a § FB som i artikel 9 och 18 i barnkonvention. En nära och god kontakt som återges i 6 kap. 2 a § FB vägs ofta mot andra intressen med hänsyn till målsättningen om barnets bästa i vårdnadstvister. Barnet har enligt samma paragraf rätten att inte utsättas för risk att fara illa, detta är en faktor som vägs mot rätten till nära och god kontakt.⁷¹

Att föräldrabalken presumerar att kontakten är viktig för barnets bästa innebär inte att det alltid är det bästa för barnet. Ett barn ska ha absolut rätt att inte själv utsättas för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling. Att tvingas se eller höra våld i sin hemmiljö, även lindrigare våld, är en risk för barnets psykiska hälsa. Reaktionen av att bevittna våld mot en förälder kan vara lika stark som att barnet själv ska ha blivit utsatt för det direkta övergreppet. Även en stark oro för att utsättas för liknande övergrepp kan upplevas hos barnet.⁷² Sett ur ett barnperspektiv förlorar barnet sin trygghet när en förälder som barnet ser som sin främsta trygghet, skapar oförklarlig fara, i det avseendet är det betydelselöst att det är någon annan än barnet själv som drabbas av det direkta våldet.⁷³ Med anledning av detta kan det rimligen anses skadligt och oförenligt med principen om barnets bästa att den våldsutövande föräldern får del av vårdnadsansvaret.

---

⁶⁹ 6 kap. 2 a § andra stycket 2 föräldrabalken.

⁷⁰ Sjösten s. 52, 58.

⁷¹ Singer s. 150.

⁷² Prop. 2005/06:99 s. 42.

⁷³ Ibid. s. 114.

Det anses som sagt i de flesta fall bäst för barnet att ha en nära och god kontakt med båda sina föräldrar men en sådan kontakt får inte innebära att barnet måste leva eller umgås med en förälder under alla förhållanden.⁷⁴

En förälder som utsätter den andra föräldern för våld kan inte anses ha förmågan att tillgodose behovet av trygghet och omsorg hos barnet och bör därför inte ha del i vårdnaden.⁷⁵ Rätten till båda föräldrarna får under inga omständigheter innebära att barnet riskerar fara illa.⁷⁶

3.4 Högsta domstolens avgöranden

3.4.1 NJA 2000 s. 345

I NJA 2000 s. 345 förelåg en bakgrund av djup konflikt mellan föräldrarna, vilket orsakade samarbetsproblem rörande barnen. Fadern hade dömts för misshandel efter att ha tagit strypgrepp på modern i anslutning till parternas separation. Misshandeln fick modern att ifrågasätta faderns lämplighet som vårdnadshavare och hon yrkade därför med hänsyn till barnets bästa, att anförtros ensam vårdnad om dem. HD ansåg inte att misshandeln innebar att fadern var olämplig som vårdnadshavare. Domstolen betonade att misshandeln hade begåtts i en upprörd situation och för ett och ett halvt år sedan. Misshandeln skulle enligt HD ses som ett exempel på de svårigheter föräldrarna haft i att samarbeta kring problem som rör barnen. Modern anförtroddes ensam vårdnad men av andra skäl. Den svåra konflikten mellan föräldrarna ansågs göra det omöjligt att samarbeta i frågor som rör barnen och av den anledningen var gemensam vårdnad inte till barnens bästa enligt HD.

---

⁷⁴ Prop. 2020/21:150 s. 39.

⁷⁵ Ibid. s. 75.

⁷⁶ SOU 2005:43 s. 199.

3.4.2 NJA 2006 s. 26

I NJA 2006 s. 26 hade modern fyra år tidigare dömts för försök till dråp på fadern. Fadern yrkade tillerkännas ensam vårdnad om barnen med motiveringen att modern var olämplig vårdnadshavare och att det var för barnets bästa. I domskälen framfördes att en särskild omständighet som kan tala mot gemensam vårdnad är om föräldern gjort sig skyldig till våld mot den andra föräldern men även den omständigheten att en konflikt mellan föräldrarna är så svår och djup att det omöjliggör ett samarbete mellan föräldrarna, i frågor som rör barnen. Fadern hade angett att han var rädd för modern och därför inte kunde tänka sig ha kontakt med henne. Inställningen respekteras av HD med motiveringen att det inte kunde krävas att vederbörande skulle ha direktkontakt med en person som utsatt honom för ett så allvarligt övergrepp som i förevarande fall. HD anförde att detta medförde en oförmåga för föräldrarna att samarbeta i frågor som rör barnen och därför skulle gemensam vårdnad inte vara förenligt med barnets bästa. Följaktligen fick fadern ensam vårdnadsansvar. Domstolen markerade även att en förälder som har utsatts för våld av den andra föräldern och som känner en oro för den andra föräldern, vid gemensam vårdnad, kan brista i förmågan att tillvarata barnets behov av trygghet och omsorg. Beslutet motiverades därmed inte av själva våldet utan den inverkan som faderns oro hade på barnens trygghet och samarbetsförmågan till den andra föräldern.

4 Analys

4.1 Hur uppgifter om våld ska beaktas

Till att börja med ska uppgifter om våld alltid beaktas och en sannolikhetsbedömning för risken att barnet far illa av våldet alltid utföras. I riskbedömningen ska flera faktorer av det våld som gjorts gällande beaktas. Dessa faktorer består bland annat av i vilket sammanhang och när våldet uppkommit, våldets karaktär samt hur det i efterhand påverkat förhållandet med barnet.

Risken att barnet far illa ska vägas mot barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Rätten till båda föräldrarna får dock aldrig innebära att barnet riskerar att fara illa. Om det påstådda våldet anses sannolikt medföra en risk för barnet att fara illa framöver, ska det ha en inverkan på avgörandet i mål om vårdnadsansvar. En förälder som utövat våld mot den andra föräldern ska i princip alltid anses olämplig som vårdnadshavare.

Enligt föräldrabalken har barnet ett behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Enligt barnkonventionen har barnet rätt till kontakt med båda föräldrarna såvida det inte går emot barnets bästa. I begreppet barnets bästa inkluderas barnets psykiska utveckling. Att uppleva föräldrarnas våld påverkar denna utveckling, följaktligen bör enligt barnkonventionen ett påstående om våld med hänsyn till barnets bästa, kunna leda till att våldsutövande föräldern inte får del i vårdnadsansvaret.

Med hänsyn till 6 kap. 2 a § föräldrabalken bör ett påstående om våld i en tvist om vårdnad, ha betydelsen av att i bedömningen av barnets bästa beaktas risken för att barnet kan komma att fara illa av våldet, särskilt.

Ett sådant påstående kan beroende på utfallet av sannolikhetsbedömningen, ha stor betydelse för avgörandet i målet. Hur uppgiften påverkar utfallet beror på det enskilda fallets omständigheter eftersom principen om barnets bästa är flexibel och inte har någon objektiv betydelse, både enligt föräldrabalken och barnkonventionen. Barnets bästa som är avgörande i frågan om vårdnad, ska avgöras utifrån en helhetsbedömning i det enskilda fallet. Slutligen kan konstateras att begreppet barnets bästa ofta utgår från vissa presumtioner som grundas i dem grundläggande behov ett barn anses ha enligt lagstiftaren.

Gällande rättsutveckling på området, är det tydligt att barnperspektivet stärkts. Principen om barnets bästa fick en mer central roll särskilt efter 2006 års reform och även omständigheten risken för att barnet far illa. Syftet med 2006 års reform var att minska vikten av barnets behov av kontakt i förhållande till risken. Det är dock enligt 2017 års utredning oklart om det fått det tänkta genomslaget. Det är fortfarande oklart hur risken för våld beaktas i vårdnadsfall. En lösning kan vara att lagen tydliggörs ytterligare och även anger hur avvägningen mellan dessa två omständigheter i förhållande till barnets bästa, ska beaktas.

4.2 Aktuella rättsläget i förhållande till barnets bästa

Genom att det finns presumtioner om barnets bästa upprätthålls rättssäkerhet men det kan också leda till att tillräcklig hänsyn inte tas till barnets omständigheter och behov i det enskilda fallet. Möjligheten att tolka principen flexibelt är, precis som Sjösten anför, viktigt för möjligheten att anpassa den utifrån barnets enskilda situation.

Det kan ifrågasättas hur viktigt det är i frågan om vårdnadsansvar att barnets behov av en nära och god kontakt ska beaktas lika mycket som risken för att barnet far illa, när den ena föräldern utövat våld mot någon inom familjen.

Eftersom en nära och god kontakt, i enlighet med vad Ryrstedt anför, anses främst styras av umgänget med den andra föräldern och inte vem som har vårdnadsansvaret. När våld förekommit bör det därför i frågan om vårdnad i sådant fall vara relativt rimligt att anförtro till den föräldern som inte utövat våld med motiveringen att det är till barnets bästa, en sådan bedömning är även i linje med vad förarbetet ”ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister” från 2021 markerar. Ensam vårdnad innebär inte per se förlorad god kontakt, för barnet, med den andra föräldern. Barnets behov av en god kontakt är dessutom ändå inte sannolikt att tillgodoses när det föreligger en rädsla, oro eller eventuellt trauma hos barnet på grund av föräldrarnas våld. Hänsyn ska dock tas till konsekvenserna på både lång och kort sikt. Möjligen kan en god kontakt uppstå längre fram men den möjligheten försvinner inte enbart av att vårdnaden anförtros den ena föräldern. Risken att barnet får en sämre kontakt med en förälder bör därav i alla fall inte väga tyngre än risken att fara illa.

Första redovisade rättsfallet avgjordes år 2000 och den andra avgjordes 8 februari 2006. Nya vårdnadsregler trädde i kraft 1 juli 2006. Följaktligen hade HD möjligen gjort en annan bedömning eftersom föräldrabalken efter ändringen stadgar att *särskilt* avseende ska fästas vid risken att barnet far illa och att även risken för övergrepp mot annan än barnet ingår i den riskbedömningen. Faktorerna som har inverkan på riskbedömningen är dock densamma, till exempel att en enstaka ogenomtänkt handling ska tillmätas mindre betydelse om kontakten med barnet efteråt fungerar väl. Följaktligen hade resonemanget i NJA 2000 s. 345 om själva våldshandlingen varit densamma. Det går av avgörandet att dra slutsatsen att om våldet beaktats som en del av föräldrarnas beteende i stället för en del av en situation, får våldet större påverkan på avgörandet.

Intressant för uppsatsen frågeställning är det faktum att modern även påstod att misshandel mot henne och barnen hade förekommit ibland, innan separationen, av domskälen framgår dock inte att domstolen beaktat påståendet. Endast den misshandeln som fadern hade dömts för beaktades.

Detta talar rimligen för att någon form av stödbevisning behövs för att domstolen ska beakta risken, denna slutsats är dock inte enhetlig med dagens lagstiftning, ett påstående ska alltid *beaktas*.

I båda rättsfallen diskuteras våldet snarare med hänsyn till att barnet far illa av föräldrarnas samarbetsproblem på grund av våldet än risken att barnet far illa av själva våldet i sig. 6 kap. 2 a § FB stadgar dock att det är övergreppet i sig som domstolen ska fästa särskild avseende vid. Samtidigt ska barnets bästa vara avgörande och barnets bästa kan som sagt påverkas av flera omständigheter. Frågan är varför HD väljer i NJA 2006 s. 26 att påpeka att samarbetssvårigheterna till följd av våldet inte är för barnets bästa men inte den rädsla och oro som våldet i sig medför. Barnets rätt till att få sina psykiska behov tillgodosedda av föräldrarna, vilket bör förutsätta att barnet inte utsätts för psykisk misshandel genom att uppleva föräldrarnas våld, borde framgå tydligare när barnets bästa ska tolkas. På så sätt förstärks barnperspektivet i lagen. Förvisso förekom i domskälen av NJA 2006 s. 26 en diskussion om barnets behov av trygghet och omsorg men fokus låg på den icke våldsutövande förälderns eventuella brist i förmågan att tillgodose barnets behov, fokus låg inte på hur barnet påverkas av själva våldet utan enbart följderna av det. Vidare är det ur ett barnperspektiv angeläget att i domen beakta även den oro som barnet kan uppleva med anledning av övergreppet och inte enbart den utsatta förälderns oro, som i förevarande fall, eftersom barnet kan känna en oro även om föräldern inte gör det. Med det sagt är förälderns oro inte av irrelevans för barnets bästa, eftersom det kan påverka omsorgen till barnet. Detsamma gäller samarbetsproblem mellan föräldrarna; för att tillvaron ska fungera på bästa sätt för barnet måste den vara relativt fungerande för föräldrarna också. Alltjämt ska bedömningen av barnets bästa särskilt fokusera på risken för övergrepp och övriga uppräknade omständigheter som riskerar att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Föreligger en situation där dessa omständigheter är aktuella att beakta, bör dessa beaktas särskilt, samarbetssvårigheter bör således med anledning av det anförda anses sekundärt i beaktandet av barnets bästa.

Med hänsyn till att bedömningen ska utgå ifrån ett barn- och barnrättsperspektiv bör de direkta konsekvenserna av våldet för barnet, få större utrymme. Annars kan det vara en risk att våldet inte diskuteras om föräldrarna har mindre eller inga samarbetsproblem till följd av det, risken för att barnet far illa riskerar då att bortses i en sådan situation. När uppgifter om våld förekommer bör barnets upplevelser av våldet vara grunden i hur våldet beaktas. Av det anförda följer att ett tydligare barnperspektiv bör eftersträvas.

Ett problem med ämnet som studerats är att principen barnets bästa, som är så centralt i vårdnadstvister, är så pass öppen formulerad att det blir väldigt svårt att dra några slutsatser i förhållande till det. Något som hade varit intressant att titta mer på är hur principen skulle kunna klargöras genom lagstiftning utan att mista sin nödvändiga flexibilitet.

Tydliggörs principen kan det främja barnperspektivet eftersom det blir tydligare hur principen ska tillämpas. Det skulle förslagsvis kunna klargöras genom lagtext som anger i några punkter vad som är barnets bästa samt att omständigheterna inte är uttömmande, för att inte hindra nödvändig anpassning.

Sedan det senaste HD avgörandet har 2006 års reform och 2021 års reform ändrat regleringen i 6 kap. 2 a § FB. Dessutom har barnkonventionen blivit till svensk lag och förarbeten har tydligt markerat att det i princip alltid är till barnets bästa att den föräldern som gjort sig skyldig till våld inte får del i vårdnaden. Det hade varit bra om HD kom med ett avgörande där de får möjligheten att tolka de nya bestämmelserna i en vårdnadsvist där påstående om våld förekommit. Det skulle tillföra större klarhet i hur rättsläget med hänsyn till de nya lagarna ska tolkas och ge en mer komplett bild av hur rättsläget ser ut idag.

4.3 Slutsats

Hur uppgifter om våld av den ena föräldern mot den andra ska beaktas förefaller oklart. Det finns idag inte någon metod för hur en riskbedömning ska göras och därför är utfallet till stor del beroende av rättstillämparens tolkning. Det kan konstateras att uppgifter om våld i en vårdnadstvist inte har utslagsgivande betydelse men det är något som ska ha en central betydelse med hänsyn till barnets bästa. Ett påstående om våld är bundet till den aktuella situationen i fallet. Detta kan antas till viss del bero på lagens öppna formulering. För att riskbedömningen ska bli mer förutsägbar bör principen om barnets bästa tydliggöras vilket i sin tur underlättar att utreda hur omständigheterna i 6 kap. 2 a § FB förhåller sig till den avgörande principen, barnets bästa. Detta i sin tur möjliggör ett tydligare svar på hur uppgifter om våld ska beaktas.

Slutligen bör våldets psykiska inverkan på barnet betonas mer i rättstillämpningen. Barnet är ofta utsatt av våldet indirekt, vilket kan leda till lika allvarliga reaktioner som att själv bli direkt utsatt av våldet. Att tillägna större fokus på att beakta barnets eventuella upplevelser av våldet i riskbedömningen, är önskvärt med hänsyn till ett barn- och barnrättsperspektiv.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 2005:43 Barnets bästa, föräldrars ansvar. Del A och B.

SOU 2017:6 Se barnet!

SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt.

Propositioner

Prop. 1990/91:8 Om vårdnad och umgänge.

Prop. 1992/93:139 Om olovligt bortförande och andra övergrepp mot barn.

Prop. 1997/98:7 Vårdnad, boende och umgänge.

Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler.

Prop. 2006/07:38 Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.

Prop. 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga.

Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

Prop. 2020/21:150 Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister.

Prop. 2020/21:170 Barn som bevittnar brott.

Lagar och andra författningar

Convention on the Rights of the Child/C/GC/14 p. 34.

Föräldrabalk (1949:381)

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

SFS 1993:213. Lag om ändring i föräldrabalken

SFS 2006:458. Lag om ändring i föräldrabalken

Myndighetspublikation

Socialstyrelsen, Våld – Handbok om Socialstyrelsens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, 2016, artikelnummer 2016-6-37

Artiklar

Eriksson, Maria. 'Våld, familjerätt och barns utsatthet i förskola och skola', *Barnrätt*, en antologi, red. Ann-Christin Cederborg, Wiweka Warnling-Nerep, s. 159.

Holt, Stephanie Buckley, Helen & Whelan, Sadhb. *The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature*, ScienceDirect 2008, Issue 8, s. 797-810.

Ryrstedt, Eva: 'Barnets bästa och vilja i domstol'. I: *Svensk Juristtidning* 2009.

Litteratur

Kleineman, Jan. ”Rättsdogmatisk metod”, Maria Nääv, Mauro Zamboni (red.), *Juridisk metodlära*. andra upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2021.

Schiratzki, Johanna, *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige- en rättsvetenskaplig undersökning*, andra upplagan. Iustus Förlag AB, Uppsala, 2005.

Singer, Anna, *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, Sjunde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2019.

Sjösten, Mats, *Vårdnad, boende och umgänge: samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser*, femte upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2020.

Elektroniska källor

Domstolsverket, hämtad den 20 november 2021,
<www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/styrning-och-riktlinjer/statistik/2021/domstolsstatistik-2020.pdf>

Rättsfallsförteckning

NJA 2000 s. 345

NJA 2006 s. 26